

بسمه تعالی

درسنامه درس اول جغرافیا ۲ - معنا و مفهوم ناحیه

تهیه کننده : زاهدین ساکی

ناحیه

- ❖ هر مکان در روی زمین ویژگی هایی دارد و یکی از کارهای جغرافیدانان، مطالعه **شباهت ها و تفاوت های میان مکان ها** است.
- ❖ شباهت ها و تفاوت های میان مکان های مختلف جغرافیایی، از آن ناشی می شود که **میان اجزا و پدیده های هر مکان، نوعی پیوستگی و هماهنگی** وجود دارد که آن مکان را از سایر مکان ها متفاوت و مجزا می سازد.
- ❖ **مثال** جنگل ناحیه ای است پوشیده از درختان انبوه و متراکم و از نظر این ویژگی، میان تمام نواحی جنگلی جهان، شباهت وجود دارد. در مقابل، بیابان ناحیه ای است فاقد پوشش گیاهی و یا دارای پوشش گیاهی ضعیف و نک. بنابراین از حیث پوشش گیاهی، بیابانها، به هم شبیه هستند و در عین حال، با جنگل ها تفاوت دارند.

ناحیه عبارت است از بخشی از سطح زمین که ویژگی های جغرافیایی (طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ...) همگون و خاصی دارد؛ به طوری که با بخش های مجاور خود متفاوت است.

با توجه به تعریف بالا، می توان دو ویژگی را برای ناحیه برشمرد:

۲- هر ناحیه، به درجه ای از همگونی رسیده است که از سایر بخش های پیرامون خود متمایز می شود و با آنها تفاوت دارد.

۱- ویژگی اصلی هر ناحیه، وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی موجود در آن است. (وحدت یابی)

مثال به دو شکل زیر توجه کنید:

مزرعه ای در سوئیس

بندر پیرائوس یونان

شکل سمت چپ، یک ناحیه مرطوب با پوشش گیاهی غنی و فعالیت دامداری را نشان می دهد. در این ناحیه:

❖ الف- بارندگی زیاد و رطوبت کافی، چمنزارهایی وسیع و شرایطی مناسب برای دامداری و پرورش گاو فراهم آورده است.

❖ ب- نوع و شکل سقف خانه ها، با ریزش های جوی و فعالیت اقتصادی ساکنان، یعنی نگهداری دام و علوفه، تناسب دارد.

اما شکل سمت راست، یک ناحیه ساحلی با فعالیت های مربوط به تجارت و گردشگری را نشان میدهد که در این ناحیه

❖ الف- امکان تجارت دریایی موجب به وجود آمدن شهری با نقش بندری در کنار دریا شده است.

❖ ب - جمعیت زیاد، فعالیت های تجارت و گردشگری، حمل و نقل بار و مسافر موجب پدید آمدن ساختمانهای بلندمرتبه شده است.

نکته مثال فوق نشان می دهد که در هر ناحیه، ارتباطی **قوی میان اجزا و پدیده ها وجود دارد و نوع فعالیت و شیوه زندگی** ساکنان هر ناحیه در ارتباط با محیط طبیعی و ویژگی های آن شکل می گیرد.

ناحیه بندی

هدف از این تقسیم بندی ها عبارت است از:

برنامه ریزی صحیح درباره مکانها

علمی کردن مطالعات و تحقیقات

شناخت بهتر و آسان تر مکانها

بنابراین می توان «ناحیه بندی» را این گونه تعریف کرد

وقتی یک محیط جغرافیایی را براساس معیارهایی به واحدهای کوچک تر تقسیم کنیم، به طوری که هر واحد با واحد مجاور تفاوت داشته باشد، در واقع ناحیه بندی کرده ایم.

درباره ناحیه بندی، سه نکته زیر را باید در نظر داشت: --

❖ جغرافیدان برای تعیین حدود یک ناحیه، از یک یا چند معیار استفاده می کند. این معیارها

ممکن است **طبیعی باشند یا انسانی**

❖ او با توجه به این معیارها، مرزها یا حدود هر ناحیه را روی نقشه رسم می کند و نواحی

مختلف را **روی نقشه نمایش میدهد.**

❖ ناحیه بندی کاری صرفا جغرافیایی است و **براساس طرز تفکر و شیوه کار یک جغرافیدان** صورت می گیرد.

❖ انتخاب معیارها و ملاکها برای تعیین حدود یک ناحیه، به **هدف جغرافیدان از مطالعه و تحقیق** بستگی دارد.

انواع معیارهای ناحیه بندی

الف - معیارهای مربوط به عوامل طبیعی

این معیارها عبارت اند از: ناهموارپها، آب وهوا بارش - دما، پوشش گیاهی، خاک.

مثال ۱ براساس ویژگی های عمده بارش (میانگین بارندگی سالانه، توزیع فصلی بارش و بالاترین میزان بارش روزانه)، ایران به شش ناحیه بارشی تقسیم شده است. بر مبنای این ویژگی، ناحیه خزر غربی، پر بارش ترین ناحیه ایران است و ناحیه داخلی ایران، کمترین میزان بارش در سال را تجربه می کند.

نقشه ۱- نواحی بارشی ایران

مثال ۲

نوع خاک، ناحیه هایی متمایز از یکدیگر به وجود می آورد و بر نوع پوشش گیاهی و کشت نیز اثر می گذارد.

خاک چرنوزوم (خاک حاصلخیز غنی از مواد آلی)

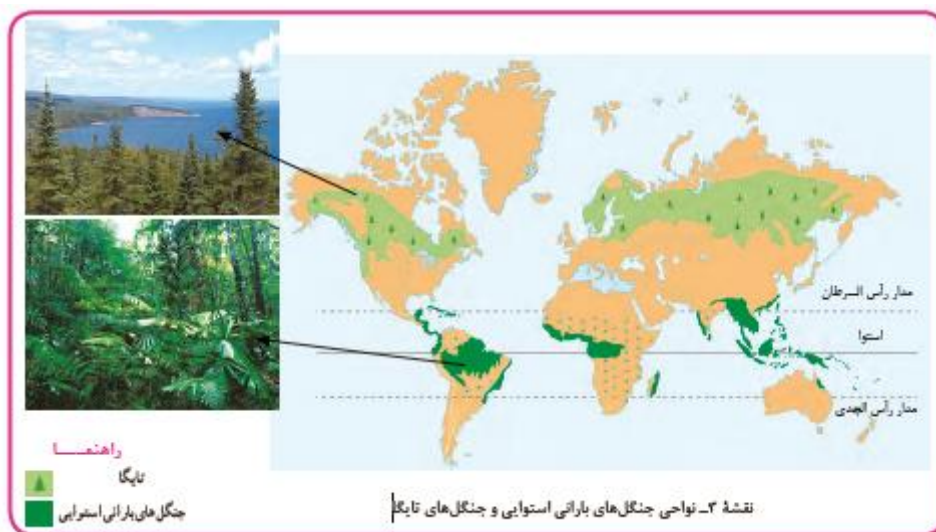

خاک کرایوزول (خاک یخ بسته نواحی توندرا)

مثال ۳ زیست بوم ها (بیوم ها عبارت اند از نواحی طبیعی که هر یک به سبب داشتن پوشش گیاهی و زندگی جانوری خاص، از بقیه متمایز می شوند.) |

❖ جنگل های بارانی استوایی، در مجاورت خط استوا قرار دارند، آب و هوای آنها همیشه گرم و مرطوب است و گونه های زیستی (گیاهی و جانوری) بسیار متنوعی در آنها زندگی می کنند. در مقابل، جنگلهای تایگا، آب و هوایی

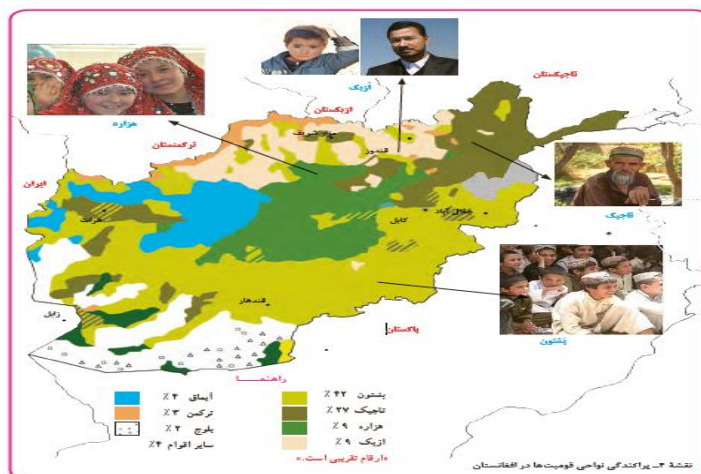
سرد و خشک دارند و ۶ ماه از سال، دمای آنها زیر صفر درجه است و به دلیل کمبود بارندگی، درختان آن عموماً از نوع مخروطی یا سوزنی برگ هستند.

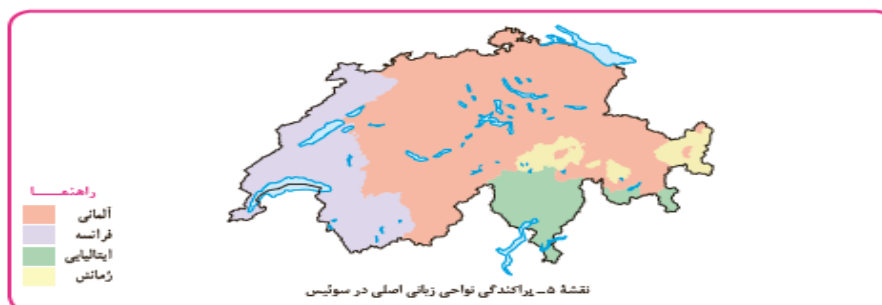
ب) معیارهای مربوط به عوامل انسانی

این معیارها ممکن است شامل جمعیت، اقوام (قومیت‌ها)، دین، زبان، فرهنگ، نوع فعالیت‌های اقتصادی و نظایر آن باشد.

مثال ۱ ناحیه بندی براساس معیار انسانی (قومیت‌ها) | در افغانستان، هر قوم در قسمت مشخصی از سرزمین سکونت دارند.

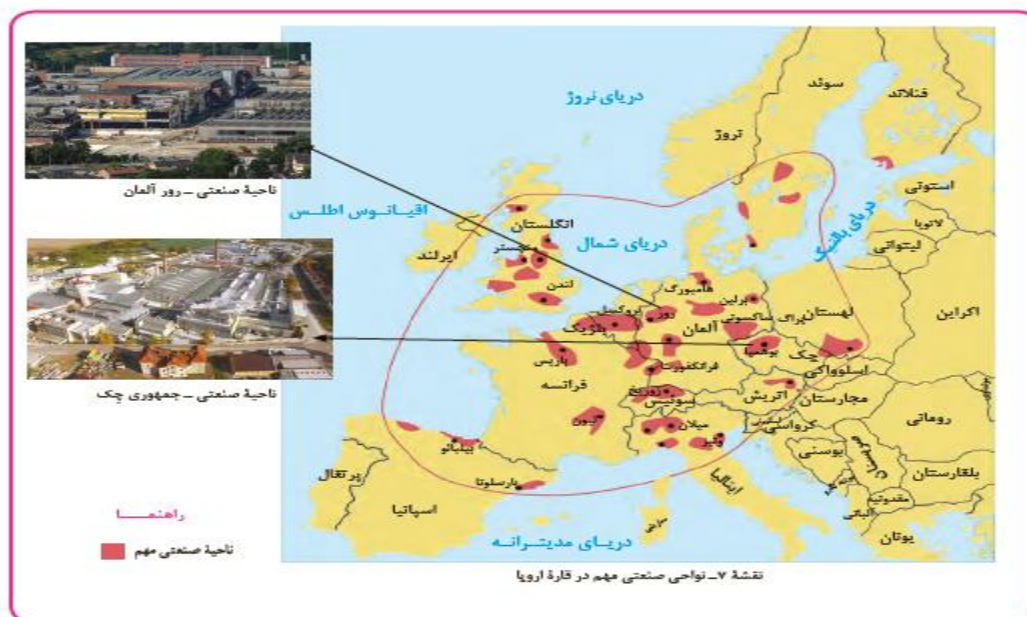

مثال ۲ ناحیه بندی براساس معیار انسانی (زبان) در سوئیس ۴ زبان رسمی وجود دارد: آلمانی، فرانسه، ایتالیایی و رمانش.

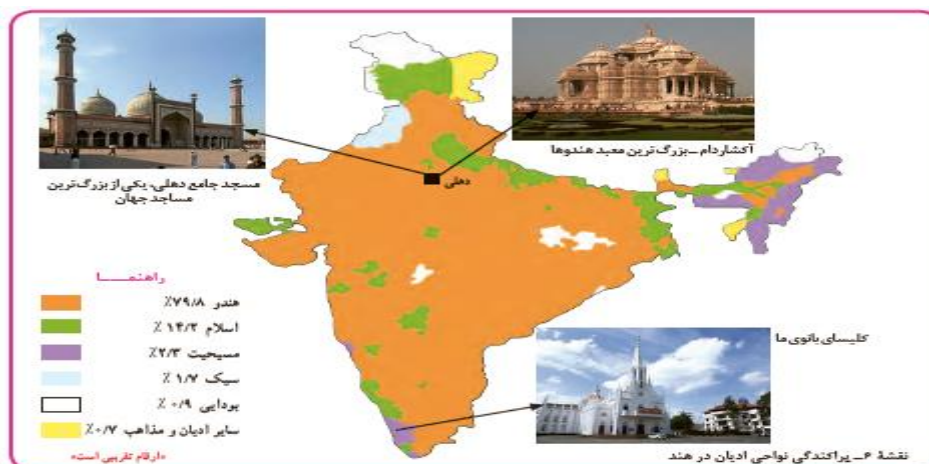

مثال ۳ ناحیه بندی بر اساس معیار انسانی (**فعالیت اقتصادی**) در اروپا، نواحی صنعتی بیشتر در مرکز این قاره استقرار یافته اند.

مثال ۴ ناحیه بندی بر اساس معیار انسانی (**دین و مذهب**) در هندوستان، هر دین تقریباً قلمرو جغرافیایی خاصی را اشغال کرده است

نکته دو ناحیه صنعتی جمهوری چک و رور در آلمان، دو نمونه از مراکز صنعتی مستقر در قاره اروپا هستند.

موفق باشید